

RĪGAS SKOLU MUZEJA ZINĀTNISKI PRAKTISKĀ
KONFERENCE. SKOLA. SKOLOTĀJS. SKOLĒNS.
VĒSTURISKĀ PIEREDZE MŪSDIENU PEDAGOĢISKĀJĀ
PROCESĀ.

MŪZIKAS IZGLĪTĪBAS AUDZINOŠIE ASPEKTI DAŽĀDOS LAIKA PERIODOS

ILZE VILDE

JĀZEPA VĪTOLA LATVIJAS MŪZIKAS AKADEMIJA

NMV RĪGAS DOMA KORA SKOLA

VISC PROJEKTS “KOMPETENČU PIEEJA MĀCĪBU SATURĀ”/ SKOLA2030

AUDZINĀŠANAS SATURS

- Mūzikas izglītība ietver teorētisko zināšanu un muzicēšanai nepieciešamo prasmju apguvi, kā arī attieksmes veidošanos pret mūzikas kultūru un vērtībām.
- Audzināšanas saturs ietver attieksmes veidošanos pret sevi un citiem cilvēkiem, sabiedrību un valsti, dabu, darbu (Špona, 2009), kuras pamatā ir vērtību apzināšanās un cieņpilna attieksme pret tām.
- Audzināšanas saturs mūzikas izglītībā dažādos laika periodos ir saistīts ar valsts/sabiedrības ideoloģiju, vērtībām un vajadzībām, ar izpratni par cilvēka vietu sabiedrībā, attieksmi pret izglītības un kultūras vērtībām.

AUDZINĀŠANAS SATURS MŪZIKAS IZGLĪTĪBĀ DAŽĀDOS LAIKA PERIODOS

- Vidzemes (Valmieras/Valkas) un Kurzemes (Irlavas) skolotāju semināru pedagogu (J.Cimze un J.Bētiņš) ietekme uz mūzikas pedagoģiskās domas attīstību, attieksmes veidošanos pret mūzikas kultūras tradīcijām un vērtībām.
- Pirmo mūzikas mācību grāmatu autoru un metodiķu (Juris Bebris/Bebru Juris, Jūlijs Rozītis) pedagoģiskā doma par mūzikas izglītības ietekmi uz cilvēka personības attīstību.
- Mūzikas metodiķu (Jēkabs Mediņš, Alfrēds Eidiņš) “estētiskās” un “muzikālās” audzināšanas popularizēšana.
- Mūsdienu mūzikas izglītības audzināšanas aspekti, īstenojot kompetenču pieeju.

SKOLOTĀJU SEMINĀRU VIDZEMĒ UN KURZEMĒ IETEKME UZ TAUTSKOLOTĀJU MUZIKĀLO IZGLĪTĪBU UN ATTIEKSMI PRET MŪZIKU UN MUZICĒŠANU

- Valmieras/Valkas un Irlavas skolotāju semināru līderu vīzija par skolu un skolotāju amatu atspoguļojas J. Cimzes citātā:

Skola ir tā, kas var sagatavot tautu garīgu vērtību izmantošanai.

Skolotāja profesija ir dzīvesveids, bet dzīvot – tas ir kalpot latviešu tautai un tam Kungam Dievam.

(J.Kalniņš, 1914. J.Cimze, Vidzemes draudzes skolotāju semināra pirmais direktors.)

- Muzicēšana – viens no labākajiem tautas izglītības līdzekļiem.
 - Skolotāju semināros tika mācīta dziedāšana (korāļu dziedāšana un koncertdziedāšana), harmonija, ērģeļspēle un vijole (līdz 6 stundām nedēļā).
 - Audzēkņi tika iesaistīti tautas kultūrmantojuma vākšanā un saglabāšanā.
- Semināros tika attīstītas humānisma un demokrātisma idejas audzināšanā.

JĀNIS CIMZE (1814.-1881.)

- Pedagoģiskās un mākslinieciskās kultūras veidotājs
- Kordziedāšanas pamatlicējs
- Vidzemes dziedāšanas svētku Dikļos, I Vispārējo latviešu dziesmu svētku organizators
- Audzēkņi: K. Baumanis, D. Cimze, Auseklis, I. Zīle, J. Sērmūkslis u.c. mūziķi, diriģenti, pedagoģi, literāti

Attēlos J.Cimze, J.Bētiņš un I.Zīle

I. vispārējo dziesmu svētku virsdiriģenti
Jānis Bētiņš (1830—1912) Indriķis Zīle (1830—1912)

JĀNA CIMZES PEDAGOGISKĀS IDEJAS

- Paudis tam laikam radikāli jaunas pedagoģiskās idejas un tās īstenojis praksē.
- Aktualizējis attīstošās mācības, kas ir saskaņā ar humānās pedagoģijas pieeju.

J.Cimze paudis atziņas:

- *Bērnu jāvērza tā, lai viņš attīstās gan savā jūšanā, atziņā un gribēšanā, lai skola ir bērnu veicināšanas un viņu attīstības virzīta.*
- *Nav nekā vērtas tādas mācības, kuras zināšanu apguves procesā neizkopj valodu, nevingrina domāšanu, uzmanību, atmiņu un iztēli. (no J.Klaniņa materiāliem, 1914)*

Attēlos Valkas skolotāju semināra ēkas (no Valkas novadpētniecības muzeja materiāliem).

J. CIMZES MŪZIKAS PEDAGOĢISKĀ DOMA

Rosinājis kopt tautas kultūras vērtības. Veicinājis attieksmes veidošanos pret mūzikas kultūru un muzicēšanas procesu.

- *Skolotājam jārauga, lai audzēkņos skolā dēstītā sēkla neiznīkst un nenīkuļo, tāpēc jau laikus jāiesaista bērņus kora dziedāšanā un kultūras dzīves norisēs.*
- *Skolotājam būt darbīgam arī ārpusskolas un iesaistīties tautas kultūras dzīvē, to vislabāk var panākt vadot korus, jo dziedāšanai ir visiedarbīgākais spēks, kā rūpēties par tautas gara izglītību.*
- *Jārauga, lai izzūd neglītā dziedāšana un, lai audzēkņi pret mūzikas kultūru neizturas kā pagāni. (no J.Kalniņa materiāliem, 1914)*

Attēlā pirmais latviešu kora dziesmu krājums Dziesmu rota

JĀNIS BĒTIŅŠ (1830-1912)

- Mūzikas pedagogs, diriģents, izcils atskaņotājmākslinieks (spēlēja vijoli, flautu un ērģeles), ērģelbūves meistars.
- Profesionālās mūzikas aizsācējs Kurzemē.
- Kurzemes orķestru un instrumentālo ansambļu entuziasts.
- Dobeles dziedāšanas svētku organizētājs un virsdiriģents.

J. BĒTIŅŠ – RADOŠS SKOLOTĀJS, KURŠ IZAUDZINĀJA RADOŠAS PERSONĪBAS

- Ar savu enerģiju, degsmi, aizrautību rādīja piemēru, kādam jābūt skolotājam, mūziķim un sabiedriskam darbiniekam.
- J. Bētiņš Irlavas semināra audzēkņos modināja cilvēcisko pašapziņu. Mākslinieciskā darbība virzīja uz sevis pilnveidošanu un samērā plašu brīvību.
- J. Bētiņš aizrāva semināristus ar savām idejām. Viņa audzēkņi - Vīgneru Ernests, Oskars Šepskis, Jānis Kade - kļuva par dziesmu autoriem, orķestra un kora diriģentiem, dziesmu svētku virsdiriģentiem

Attēlā Irlavas skolotāju seminārs

(Foto: Signe Rauduve)

20. GADSIMTA SĀKUMĀ MŪZIKAS IZGLĪTĪBĀ TIEK AKTUALIZĒTAS ŠĀDAS IDEJAS:

- Dziedāšana un instrumentspēle veicina cilvēka fizisko, emocionālo un intelektuālo spēju attīstību.
- Dziesmu, it īpaši tautasdziesmu teksta saturs, veicina tikumisko un estētisko vērtību rašanos, sekmē izpratni par skaisto dabā un cilvēku attiecībās.
- Kolektīva muzicēšana vieno, rada savstarpēju cieņu un uzticību.
- Muzicēšana rosina radošumu un veicina mākslas izpratni.

**BEBRU JURIS (1859-1951) – PEDAGOGS, RAKSTNIEKS, PUBLICISTS,
KORDIRIGENTS.
UZRAKSTĪJIS PIRMO DZIEDĀŠANAS MĀCĪBAS METODIKU LATVIEŠU VALODĀ.**

- *Dziedāšana veicina cilvēka fiziskās, garīgās, tikumiskās, estētiskās un sabiedriskās tieksmes un spējas.*
- *Dziedot fantāzijai paveras plašs lauks, jo katru melodiju var uztvert un izprast pēc savām izjūtām un izpratnes.*
- *Dziesmu dziedot cilvēks paceļas pār ikdienību un cilvēkam mostas dzinulis izvairīties no visa, kam trūkst daiļuma, mostas tikumiska dziņa uz to, kas labs un daiļš (Bebris, 1922).*
- Foto: Fricis Cielava

JŪLIJS ROZĪTIS (1880-1952)

- J. Rozītis 20.gs. sākumā Latvijā ieviesa pedagoga Johana Heinriha Pestalocija (1746-1827) idejas. (Bērns attīstās, ja nodarbina viņa prātu, sirdi un rokas.)
- J. Rozītis, ietekmējoties no tā laika pedagogijas aktualitātēm, savā darbībā attīstīja humānisma un demokrātisma idejas audzināšanā.

J. ROZĪTIS, IETEKMĒJOTIES NO TĀ LAIKA PEDAGOGIJAS AKTUALITĀTĒM, KAS VALDĪJA EIROPĀ, PAUDA ŠĀDUS UZSKATUS:

- *Katrs apzinīgs skolotājs strādā pēc sava paša metodes, un to izveidošana ir visatbildīgākais darba posms. Gatavie paraugi mūzikas mācības metodikā tiek doti kā ierosinājums uz patstāvīgu darbu.*
- *Mākslu vislabāk var izprast radošs cilvēks, kurš pats prot dziedāt, improvizēt un sacerēt melodijas. Skolēni mūzikas pasauli vislabāk var iepazīt paši muzicējot – dziedot, spēlējot instrumentus un sacerot mūziku.*
- *Ja dziedāšanas mācību skolās grib padarīt par nopietnu priekšmetu, vajag atteikties no niekošanās, par ko izvēršas dziedāšana pēc dzirdes, tad jāķeras un jāstrādā cītīgi pie vingrinājumiem, kas izkopj dzirdi un attīsta nošu lasīšanas prasmes.*
- *Nošu raksts ir uzskatāms un loģisks, kas atvieglo mūzikas gabalu iemācīšanu, jo divi jutekļi - acis un ausis, sniedz skaidrāku ainu. Ar notīm nāk domāšanas spēja mācībai talkā (Rozītis, 1929).*

MĀKSLAS NOZĪME PADOMJU LATVIJĀ

- **Mākslai** ir milzīgs izzinošs un sabiedrības spēks, kas palīdz jaunajai paaudzei iepazīties ar dzīves daudzpusīgajām parādībām, veido jauniešu pasaules uzskatu un morālo stāju, attīsta fantāziju un iztēli. (Jākobsone, 1958)
- Lai mākslu izprastu un pareizi novērtētu, tika kopta mākslinieciskā izglītība, kas ietvēra **estētisko audzināšanu**.
- **Dziedāšana** bija akceptēta padomju ideoloģijā kā audzinošs un vienojošs spēks. Tāpēc rūpīgi tika izmeklēts repertuārs.
- Padomju Latvijas periodā tika atbalstīti interešu pulciņi un koptas kora dziedāšanas tradīcijas skolā, kas vainagojās ar **1. Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem 1960. gadā**.

JĒKABS MEDINŠ (1885-1971) - KOMPONISTS, DIRIĢENTS, MŪZIKAS MĀCĪBU METODIĶIS

JELGAVAS TAUTAS KONSERVATORIJAS DIREKTORS SKOLOTĀJU INSTITŪTA PEDAGOGS

Stājoties institūtā, audzēkņiem pārbaudīja muzikālo dzirdi.

Tika organizēta pedagoģiskā prakse:

- 1) stundu vērošana, analīze, protokolēšana,
- 2) stundu plānu izstrāde,
- 3) stundu vadīšana kursabiedru klātbūtnē un pieredzējuša skolotāja uzraudzībā.

JĒKABA MEDIŅA ESTĒTISKĀS AUDZINĀŠANAS IDEJAS

- *Bērnu muzikālā attīstība cieši jāsaista ar estētisko jūtu izkopšanu. Tikai to dziesmu, kuras saturs bērniem kļuvis tuvs un izprotams, tie dziļi izjūt un izteiksmīgi izpilda.*
- *Estētiskās audzināšanas uzdevums ir attīstīt skolēnu spējas uztvert, izprast, pārdzīvot un iemīlēt skaistumu dabā, mākslā, sabiedrībā, attiecībās.*
- *Estētiskās audzināšanas stratēģija: pievērst uzmanību – mācīt uztvert un novērtēt - sākt veidot estētisko gaumi.*

(Mediņš, Jākobsone, 1958)

A. Eidinš

MUZIĶĀLĀ audzināšana

ALFRĒDS EIDIŅŠ (1919-2015) - MŪZIKAS MĀCĪŠANAS METODIĶIS, PEDAGOGS, MĀCĪBU GRĀMATU ĀUTORS

- *Muzikālās audzināšanas pamats ir dziedāšana. Dziedāt dziesmas, skolēni mācās izjust mūzikas skaistumu, izprast mūzikas izteiksmes līdzekļus.*
- *Salīdzinot un analizējot nošu rakstu, bērni mācās izprast mūzikas valodu, mācās muzikāli domāt.*
- *Klausoties mūziku, audzēkņi paplašina savu redzesloku, gūst jaunus muzikālus iespaidus. (Eidinš, 1974)*

MŪSDIENU MŪZIKAS MĀCĪBU PRIEKŠMETA APGUVES MĒRKIS SKOLĒNAM IR:

- Aktīvā muzicēšanas procesā sekmēt emocionālo, intelektuālo un radošo spēju attīstību.
- Iepazīt un izzināt Latvijas un pasaules mūzikas kultūras vērtības un mācīties izprast kultūras atšķirības.
- Līdzdarboties mūzikas tradīciju pārmantošanā, kā arī piedzīvot klātienē mūzikas svētkus, gūstot emocionālu pārdzīvojumu.

(no Mācību priekšmeta Mūzika 1.-9.klasei programmas parauga materiāliem)

SKOLĒNAM ATTĪSTĀMIE IERADUMI

- Attīsta ieradumu pirms un pēc **mūzikas stundas sakārtot mācību vidi**, paņemot un pēc muzicēšanas novietojot mūzikas instrumentus tiem paredzētajā vietā. (Vērtība – darba tikums; tikumi – atbildība, centība)
- Attīsta ieradumu muzicēšanas procesā **veidot cieņpilnas attiecības**, kontrolēt un vadīt savu uzvedību un emocijas, lai sasniegtu rezultātu, ievēro sekmīgas sadarbības nosacījumus. (Vērtība – cilvēka cieņa; tikumi – solidaritāte, savaldība)
- **Attīsta ieradumu radīt, improvizēt, eksperimentēt** un meklēt jaunus risinājumus, uzņemoties iniciatīvu, mācoties pastāstīt par savu muzicēšanas pieredzi; izvērtēt, saprast, pieņemt vai noraidīt citu viedokli, argumentēti aizstāvēt savas idejas. (Vērtības – darba tikums, cilvēka cieņa) u.c. ieradumi (no Mācību priekšmeta Mūzika 1.-9.klasei programmas parauga materiāliem)

KĀDUS MĒS VĒLAMIES REDZĒT MŪSU SKOLĒNUS SABIEDRĪBĀ?

19.gs. aizsāktā pedagoģiskā doma un mūsdienu izglītības vīzija (no Skola2030 materiāliem):

- Personību ar pašapziņu, kurš ciena sevi un citus.
- Radošu darītāju, kurš rada, attīsta idejas un tās īsteno.
- Lietpratēju izaugsmē, kam vēlme mācīties, izzināt un reflektēt ir kļuvis par ieradumu.
- Atbildīgu sabiedrības dalībnieku, kurš līdzdarbojas un sadarbojas, lai kopā veidotu tādu sabiedrību, kādā vēlamies dzīvot.

PALDIES PAR UZMANĪBU!